

Марина Семикіна
доктор економічних наук, професор,
Ігор Сікорака
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 051 «Економіка»,
Гліб Куликов
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
спеціальність 051 «Економіка»,
Центральноукраїнський національний технічний університет,
м. Кропивницький, Україна

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, НАПРЯМИ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Сучасний ринок праці України переживає трансформаційні процеси, що значно загострилися в умовах повномасштабного воєнного стану. Це ставить перед молоддю, яка є майбутнім країни, **нові та значні виклики** щодо їхньої адаптивності та здатності конкурувати за робочі місця.

Актуальність дослідження цієї проблеми передусім пов'язана з тим, що саме конкурентоспроможна молодь є рушійною силою для відновлення економіки, забезпечення її стійкості та подальшого розвитку на тлі диджиталізації. Широкомасштабна війна, розв'язана рф в Україні, принесла багато руйнувань і втрат. Умови війни не лише змінили структуру попиту на робочу силу, а й створили додаткові перешкоди для професійного становлення молодих спеціалістів. Існуючі наукові праці [1-4], хоча й торкаються аспектів конкурентоспроможності молоді, проте рідко аналізують цю категорію в контексті українських реалій воєнного часу, що підтверджує нагальну практичну потребу у поглибленому дослідженні.

Метою цього дослідження є комплексний аналіз сутності та основних проблем підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці на етапі війни, а також обґрунтування ключових шляхів подолання існуючих перешкод за умов диджиталізації економіки.

Конкурентоспроможність молоді на ринку праці – це багатоаспектна категорія, що відображає сукупність якісних характеристик молодої людини, які дозволяють їй бути **затребуваною, ефективною та успішною** у професійній діяльності, а також мати можливість **постійно адаптуватися та розвиватися** у динамічному ринковому середовищі. Це не лише наявність диплому, а й здатність **відповідати актуальним запитам роботодавців** та випереджати їх.

Основні ознаки конкурентоспроможності молоді на ринку праці включають:

- **високий рівень професійних знань та навичок (hard skills):** відповідність сучасним стандартам галузі;

- **розвинені "м'які навички" (soft skills):** комунікабельність, критичне мислення, креативність, емоційний інтелект, лідерські якості, вміння працювати в команді;

- **цифрова грамотність:** володіння сучасними інформаційними технологіями та інструментами;

- **адаптивність та гнучкість:** здатність швидко навчатися новому, пристосовуватися до змінних умов праці та вимог ринку;

- **мотивація до саморозвитку:** прагнення до постійного навчання протягом усього життя;

- **відповідальність та ініціативність:** проактивна позиція у роботі та житті;

- **стресостійкість та психологічна готовність:** здатність ефективно працювати в умовах невизначеності та тиску.

На етапі війни проблеми молоді у забезпеченні конкурентоспроможності на ринку праці набувають особливої гостроти. Слід підкреслити, що значні демографічні втрати та міграція населення призвели до перерозподілу людського капіталу та дефіциту кваліфікованих кадрів у багатьох галузях. Молоді люди, що виїхали за кордон, набувають нового досвіду, часто пов'язаного з передовими цифровими технологіями, що може створити виклики для їхньої подальшої реінтеграції в український ринок праці після повернення, якщо вітчизняні стандарти не будуть відповідати світовим. Внутрішня міграція також спричинила дисбаланс, загостривши конкуренцію в тилкових регіонах, де попит на цифрові навички та адаптивність зростає.

Серед складнощів та перепон на шляху підвищення конкурентоспроможності молоді людини в умовах війни та всеохоплюючої диджиталізації слід виокремити такі:

- обмежений доступ до практичного досвіду та стажувань (особливо у фронтових та прифронтових регіонах, де економічна активність знижена або зосереджена на оборонних потребах, доступ до сучасних практик, що інтегрують цифрові рішення, є обмеженим);

- важкі психологічні наслідки війни (підвищений рівень стресу, тривожності, депресії негативно впливає на мотивацію до навчання, концентрацію та загальну працездатність молоді, ускладнюючи опанування нових, часто складних, цифрових навичок);

- недостатня адаптація освітніх програм: багато університетів та коледжів ще не встигли інтегрувати нові вимоги роботодавців, пов'язані не лише з кібербезпекою, антикризовим менеджментом та відновленням інфраструктури, а й з широким спектром цифрових компетенцій, автоматизацією процесів та аналізом даних;

- зниження реальних доходів та фінансові труднощі (це обмежує можливість для інвестицій у власну освіту, зокрема у дорогі курси підвищення кваліфікації або перекваліфікації у сфері диджиталізації);

- відсутність чітких перспектив та невизначеність майбутнього (це заважає молодим людям будувати довгострокові кар'єрні плани в Україні та мотивує їх до пошуку можливостей нарощування конкурентних переваг в освітньо-професійному розвитку, особливо в цифровій сфері, за кордоном.

Таким чином, основні проблеми підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці в умовах війни та диджиталізації економіки можна згрупувати наступним чином:

- невідповідність кваліфікації випускників актуальним та майбутнім цифровим потребам ринку;
- обмежені можливості для набуття практичного досвіду у високотехнологічних та диджиталізованих сферах;
- значний тиск психологічного фактору та загальної невизначеності, що гальмує освоєння нових компетенцій;
- посилення зовнішньої та внутрішньої міграції кваліфікованих молодих кадрів, особливо тих, хто вже володіє цінними цифровими навичками.

Вирішення цих проблем вимагає системного підходу, що включає реформування освіти, створення умов для отримання практичного досвіду у цифровому середовищі, психологічну підтримку та створення соціально-економічних стимулів для повернення та утримання молоді в Україні. Іншими словами, для ефективного підвищення конкурентоспроможності молоді на ринку праці України, як у період воєнного стану, так і після його завершення, необхідні комплексні та скоординовані дії.

В умовах війни пріоритетним є, передусім, прискорена адаптація освітніх програм до реалій диджиталізації. Освітні заклади мають оперативно реагувати на зміну попиту на ринку праці, запроваджуючи короткострокові курси перекваліфікації та підвищення кваліфікації, що відповідають потребам оборонної промисловості, гуманітарних місій, відбудови та підтримки критичної інфраструктури. Вкрай важливо зосередити увагу на отриманні молоддю глибоких цифрових навичок, розвитку STEM-спеціальностей (наука, технології, інженерія, математика), що є ключовими для розв'язання актуальних проблем суспільства та розвитку інновацій. Особливий акцент при цьому має бути зроблений на кібербезпеці, аналізі даних, штучному інтелекті, логістиці, медицині та енергетиці.

Перспективним сьогодні і надалі є розвиток дистанційної та гнучкої освіти із використанням онлайн-платформ, вебінарів та віртуальних лабораторій, що забезпечить безперервне навчання та доступ до міжнародних освітніх ресурсів у цифровій сфері, незалежно від місця перебування молоді. Не менш затребуваною є психологічна підтримка та реабілітація, адже впровадження державних і громадських програм психологічної допомоги для молоді, яка постраждала від війни, сприятиме відновленню їхньої працездатності та мотивації, що є важливим для ефективного навчання та роботи в цифровій економіці.

Слід також активно стимулювати волонтерську та громадську активність, визнаючи такий досвід як важливий елемент формування «м'яких навичок» та

соціальної відповідальності, що доповнює цифрові компетенції. Крім того, необхідно розширювати доступ до мікрогрантів та програм самозайнятості, підтримуючи молодих підприємців, що готові створювати власний бізнес, зокрема в ІТ-секторі та цифровій економіці, особливо у тилкових регіонах.

Поряд із зазначеним, після завершення війни необхідно зосередитися на стратегічно важливих заходах. Серед них – розробка програм реінтеграції та репатріації для молоді, що перебувала за кордоном, з особливим акцентом на використання набутих ними цифрових навичок. Це має включати допомогу з працевлаштуванням, пошуком житла, адаптацією набутих навичок до українського ринку праці, а також психологічну та соціальну підтримку.

На нашу думку, після війни дуже важливим стане масштабне інвестування в освіту та науку, що передбачає модернізацію навчальних закладів, залучення провідних фахівців, створення інноваційних центрів та стартап-інкубаторів при університетах для стимулювання підприємницької діяльності, зокрема в ІТ-галузі. Слід працювати над формуванням «нової економіки», передусім підтримуючи розвиток високотехнологічних галузей, зеленої енергетики, аграрної переробки та інноваційного виробництва, що створюватиме нові, високооплачувані робочі місця для молоді у диджиталізованому середовищі. Посилення державно-приватного партнерства між освітніми установами, бізнесом та урядом є запорукою розробки спільних програм навчання, стажувань та менторства, що гарантуватимуть відповідність кваліфікації випускників потребам роботодавців у цифровій економіці.

І, нарешті, необхідно активно працювати над розвитком інфраструктури та соціального капіталу, забезпечуючи доступ до якісних соціальних послуг, сучасного житла, культурного дозвілля, а також розвиток цифрової інфраструктури, що зробить Україну привабливою для життя та роботи молоді, здатної реалізувати свій потенціал у диджиталізованому світі.

Список використаних джерел

1. Семикіна М.В., Голбанос С.С. Конкуренентоспроможність молоді на регіональному ринку праці в умовах системної кризи. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*: збірник наук. праць. Кіровоград: КНТУ, 2015. Вип. 27. С. 28–35.

2. Міщук Н.В. Освіта як чинник конкурентоспроможності молоді на ринку праці. *Інноваційна економіка*. 2019. № 1-2 [78]. С. 80–86.

3. Михайлова Є. Стратегічні напрямки розвитку освіти в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-106>

4. Страшко В. 2023. Механізм підвищення конкурентоспроможності робочої сили в системі регулювання ринку праці. *Економіка і організація управління*. 2023 (липень). С. 146-157. DOI:<https://doi.org/10.31558/2307->